

Op een heel klein stukje aarde heeft Nederland zich ontwikkeld tot de op twee na grootste exporteur van agrarische producten en voedingsmiddelen in de wereld. Daarbij is handel en overslag meegerekend. Voor de Nederlandse economie als geheel is de betekenis van de agrosector aanzienlijk.

Het agrocluster in beeld

In het agrocluster is de sierteelt de meest prominente exporteur

Nederland is op twee na grootste exporteur van agrarische producten en voedingsmiddelen. Ons land heeft minder dan twee miljoen hectare cultuurgrond, goed voor ruim 1 % van het agrarisch areaal van de EU van 25 lidstaten. Nederland is op het nieuwe lid Malta na, het dichtstbevolkte land van de EU. Toch exporteren alleen de Verenigde Staten en Frankrijk meer landbouwproducten en voedingsmiddelen dan Nederland.

Het Nederlandse agrocluster – de primaire land- en tuinbouw, de toeleverende en verwerkende industrieën en de handel en distributie – is alles bij elkaar goed voor 10 % van het totale Bruto Nationaal Product.

De sierteelt is de meest prominente exporteur binnen het agrocluster. Vlees, voornamelijk van varkens en kippen, en zuivel zijn eveneens belangrijk. Ook de groentelers exporteren een groot deel van hun oogst, zowel in de vorm van

verse als van verwerkte producten. Bij de vee- en tuinbouwproducten is de groei van de export de laatste jaren tegengevallen.

SCHAKELS

De betekenis van de niet-primaire schakels in de keten neemt alleen nog maar toe; het aandeel van de primaire land- en tuinbouw in het inkomen in het agrocluster is in de loop van de jaren gedaald tot 20 %. De toelevering van goederen en diensten ten behoeve van de primaire landbouw (waarvan de veevoederindustrie de belangrijkste is), de verwerking van agrarische producten, de handel en de daaraan verbonden activiteiten dragen samen dus voor 80 % bij aan het inkomen van de agrosector als geheel.

De grondgebonden veehouderij, overwegend melkveehouderij en zuivelindustrie, levert met 30 % de grootste bijdrage aan de toegevoegde waarde van het totale agrocluster. Intensieve veehouderij, glastuinbouw en akkerbouw (inclusief toele-

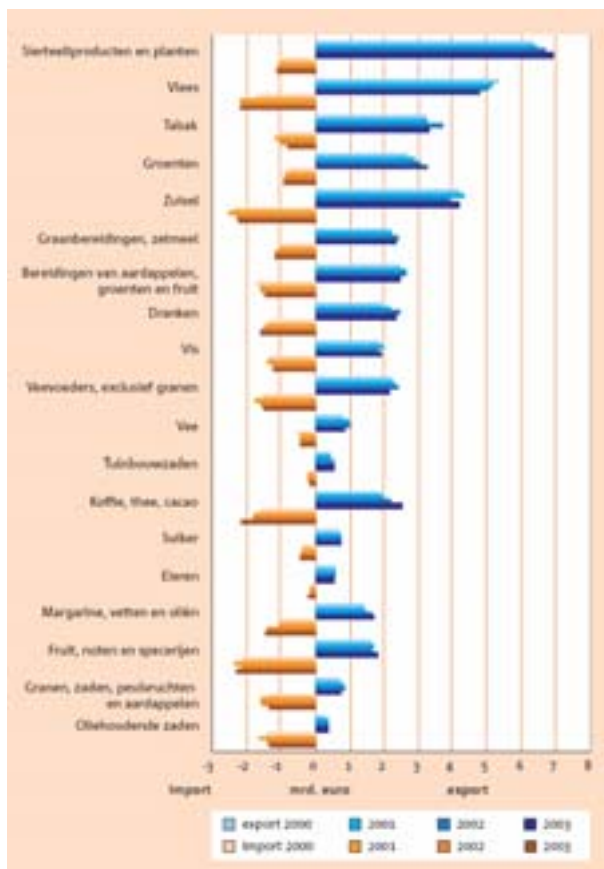
veranciers en afnemers) leggen elk met circa 20 % ongeveer evenveel gewicht in de schaal. De vollegrondstuinbouw levert met 7 % een relatief bescheiden bijdrage aan de toegevoegde waarde.

EXPORT

Verreweg het grootste deel van de internationale handel in landbouwproducten vindt plaats met andere EU-lidstaten, waarvan Duitsland met afstand de belangrijkste is. Buiten West-Europa voert Nederland vooral uit naar Oost-Europa, de Verenigde Staten en Azië. Als leveranciers van tropische producten zijn daarnaast Latijns-Amerika en Afrika van belang. Een sterke exportpositie is voor een dichtbevolkt land als Nederland alleen mogelijk bij een hoge productiviteit in de primaire productie, dat wil zeggen van de boeren en tuinders. Daarnaast dankt het Nederlandse agrocluster zijn vooraanstaande positie aan een efficiënte organisatie van de hele keten van productie, verwerking en afzet van levensmiddelen.

NIEUWE FASE

In de laatste decennia van de vorige eeuw is de agrosector in een nieuwe fase terechtgekomen, een fase met een sterkere oriëntatie op de maatschappelijke vraag naar gezond en veilig voedsel en een zorgvuldige omgang met milieu, natuur, landschap en dierenwelzijn. Door de geweldige schaalvergroting en toename in intensiteit van de landbouw, zijn we tegen grenzen aangelopen. Water, bodem en natuur zijn overbelast met meststoffen en bestrijdingsmiddelen. Ook de aanpak die begin jaren negentig is gekozen voor de bestrijding van uitbraken van besmettelijke dierziekten (varkenspest, mond- en klauwzeer, vogelpest), namelijk het zogenaamde non-vaccinatiebeleid, stuitte na uitbraken op grote maatschappelijke weerstand.

Import en export van landbouwproducten. De handel als overslag is hierin meegenomen

Duurzame ontwikkeling is nu de richtsnoer, waarbij wordt gezocht naar een goede balans tussen de drie dimensies van het begrip duurzaamheid: people, planet en profit. De agrosector verzet dus de bakens; door koersverandering blijft er perspectief op een 'rijke' toekomst.

TRANSITIE

Om huidige en toekomstige knelpunten het hoofd te bieden, is een transitie nodig, een 'sprong voorwaarts', die de logistieke efficiëntie in de agrofoodsector aanzienlijk verbetert. Dat vraagt om een fundamentele aanpak, waarbij de hele keten, van zaaizaad tot consument, onder de loep wordt genomen. Met het oog hierop heeft de regering enkele jaren geleden een 'Visie Agrologistiek' naar buiten gebracht, waarin wordt gekozen voor een route langs drie wegen:

- Clusteren: het tegengaan van versnippering bij de primaire productie, de verwerking en de distributie van agrarische producten en voedingsmiddelen. Door verschillende activiteiten meer bij elkaar te brengen, kan de transportbehoefte aanzienlijk dalen. Tegelijkertijd biedt clusteren mogelijkheden voor (her-)gebruik van reststromen en het opzetten van industriële ecosystemen.

Verbinden van clusters, zodat ook de aanvoer van grondstoffen en de afvoer van producten gebundeld kan worden. Dit zal de transportbehoefte als geheel doen afnemen en de drempel verlagen voor de inzet van andere modaliteiten (spoorlijn, binnenvaart en eventueel buisleiding).

- Regisseren van goederenstromen: dankzij ICT-ontwikkelingen is het mogelijk om goederenstromen te sturen en te beheersen zonder de producten direct te hoeven zien en aan te raken. Een virtuele markt of veiling kan de transportbehoefte verminderen, en daarnaast de risico's van verspreiding van dier- en plantziek-

ten verlagen en draagt zo – in het voorbeeld van de veemarkt – bij aan het dierenwelzijn.

INNOVATIE IN HET AGROCLUSTER

Ondernemerschap, innovatie en internationalisering staan centraal in de strategie van het Nederlandse agrocluster. Deze drie kernelementen hebben alles met elkaar te maken: het zoeken naar de optimale schaal van productie, het continu verbeteren van productieprocessen en producten en het verkennen van internationale expansiemogelijkheden gaan hand in hand. Zowel in de markt voor grondstoffen als die voor eindproducten is innovatie een belangrijk instrument in de concurrentiestrijd.

Ook de volgende factoren zijn relevant: eigentijdse marketingstrategieën; een goede organisatie van productieketens, inclusief transport en logistiek; de toepassing van nieuwe technologieën (ICT, biotechnologie) de ontwikkeling van producten en productiewijzen die aansluiten bij de maatschappelijke vraag naar maatschappelijk verantwoord ondernemerschap, zoals betere prestaties op het gebied van productveiligheid (tracking & tracing) en goede zorg voor de leefomgeving.

ACCEPTATIE

Landbouw en voedselvoorziening worden niet meer alleen door economische, maar ook door sociale, culturele en ecologische waarden aangestuurd. Succesvolle vernieuwers spelen goed op deze veranderingen in; het concept van het agropark, waarbij wordt geprobeerd meer ruimtelijke kwaliteit te combineren met milieuwinst (door het sluiten van kringlopen) en hoger dierenwelzijn, is daarvan een voorbeeld. Ook de gesloten kas is een interessante innovatie, die bovendien inmiddels zijn weg naar de praktijk heeft gevonden.

Veel meer dan vroeger is het welslagen van dergelijke innovaties nu afhankelijk van de maatschappelijke acceptatie ervan. Het agrocluster verandert van een aanbodgestuurde in een vraaggestuurde sector. Dit betekent dat innovaties nut moeten hebben voor de consument. Dit nut kan variëren van een grotere keuzemogelijkheid in de supermarkt tot de 'productie' van meer landschappelijke kwaliteit of het rekening houden met de groeiende behoefte aan ruimte voor waterberging in het landelijk gebied.

Innovatie, ondernemerschap en internationalisering staan centraal in de strategie van het Nederlandse agrocluster

'Het Nederlandse Agrocluster in Kaart'

De publicatie 'Het Nederlandse Agrocluster in Kaart' is beschikbaar via de website van het ministerie van LNV. Het boekje is tevens te bestellen bij de Infotiek van het ministerie Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, telefoon (070) 378 4062.

Bron: 'Het Nederlandse Agrocluster in Kaart' van de Task Force Economie van het ministerie van LNV.